

Waar visie ontbreekt verkwijnt het vak

Lectorale rede | Bart Cusveller

12 mei 2022

Inhoudsopgave

Lectorale rede 'Waar visie ontbreekt verkwijnt het vak'	4
Wat doet het lectoraat Zorg en Zingeving?	11
Wie is het lectoraat Zorg en Zingeving?	12

Persoon

Perspectief

Praktijk

Waar visie ontbreekt verkwijnt het vak

Aandacht gevraagd voor zingeving in de zorg

Lectorale rede Bart Cusveller | Hogeschool Viaa

12 mei 2022

1. DE ZIELLOOSHEID VAN HET MODERNE DENKEN

De Amerikaanse schrijfster Marilynne Robinson ontving in 2005 de prestigieuze Pulitzer Prize voor haar roman *Gilead*. Met haar verhalen die zich afspelen in het fictieve plaatsje met die naam kreeg zij in ons land inmiddels ook bekendheid. Minder bekend is wellicht dat zij tot 2016 hoogleraar Engelse taal- en letterkunde was aan de Universiteit van Iowa. In die hoedanigheid schreef zij vele essays en lezingen over de culturele en historische context van haar vakgebied. Een van de hoofdthema's in deze essays is dat zij zich zorgen maakt over de hedendaagse maatschappij met haar politieke polarisatie en economische exploitatie. Niets minder staat op het spel dan de beschaving, de menselijkheid van de samenleving.

"I miss civilization, and I want it back".ⁱ

Menselijkheid en beschaving hebben alles te maken met de manier waarop we ons menselijk gedrag of onze menselijke aard zien. De studie van de mens (de *humanities*) heeft een grote invloed op wat Robinson onze "intellectuele cultuur" noemt – de literatuur, de wetenschappen, de politiek, de economie, de geschiedschrijving, media en journalistiek, het onderwijs. De afgelopen tweehonderd jaar is de manier waarop we over onszelf als mensen denken gedomineerd door theorieën die het menselijk doen en laten enorm versimpelen. Robinson denkt hierbij aan de volgelingen van Darwin, volgens wie het leven neerkomt op het streven te overleven en voort te leven, de volgelingen van Freud, volgens wie het leven neerkomt op het streven onze lusten te bevredigen, de volgelingen van Marx, volgens wie het leven neerkomt op het streven naar bezit van productiemiddelen, of de volgelingen van Nietzsche, volgens wie het leven neerkomt op het streven naar macht.

Kortom, hoe we ons opstellen ten opzichte van anderen en onze leefwereld, kan volgens deze scholen in het moderne denken worden begrepen als gehoorzaamheid aan de dieperliggende driften van biologisch, sociaal, economisch succes. De complexiteit van het menselijke project is ten diepste niets anders dan een natuurlijke dynamiek. Dat is in de meeste van deze scholen een vorm van strijd, worsteling, wedijver, dat wil zeggen, effectiever, sneller, sterker zijn dan een ander. Het moderne denken dat onze intellectuele cultuur domineert, zegt Robinson, is reductionistisch, deterministisch en materialistisch. Wat we doen, wat we willen, wie we zijn – dat is nu eenmaal een functie van onze genen, ons libido, ons brein.

"Science of the kind I criticize tends to assert that everything is explicable, that whatever has not been explained will be explained—and, furthermore, by their methods".ⁱⁱ

Volgens Robinson heeft het moderne denken enorme gevolgen voor onze intellectuele cultuur. Opvallend in deze scholen is dit patroon: we ervaren ons gedrag weliswaar als X maar van nature is het Y. Met andere woorden, wij misleiden onszelf, we bedriegen onszelf, we projecteren ons zelfbeeld op de werkelijkheid. Wij denken misschien dat wij gedreven worden door nobele motieven of soms misschien door minder nobele motieven, maar eigenlijk worden onze gevoelens en gedachten en keuzes gedreven door iets anders. Krasser nog is het patroon dat we van nature worden gedreven door instincten die we anders pathologisch genoemd zouden hebben: zelfbegoocheling, zelfzucht, berekening, geweld.

Wat Robinson hierin ten eerste zorgen baart, is dat het menselijke vermogen wordt uitgehoud om motieven te overdenken en af te wegen, om waarheid te bevragen, te toetsen en te ervaren, om iets te willen en het juist niet na te streven, om zich bewust te zijn van inbeelding en vergissing. Als dit menselijke vermogen zetelt in een instantie die van oudsher de menselijke geest werd genoemd, dan tekent de moderne mensvisie de geest hooguit als platte kar voor drijfkrachten als overlevingsdrang, wellust, bezitsdrang, en machtsstreven. De onderliggende mensvisie van het moderne denken staat onverschillig ten opzichte van de het bewustzijn, de innerlijke ervaring van schoonheid en lelijkheid, waarheid en leugen, goedheid en kwaad, zin en zinloosheid. Genen, hormonen en neuronen staan onverschillig ten opzichte van de werking en de uiting en de studie van de geest, in kunst en cultuur, theologie, geschiedenis en filosofie, moraal, politiek en religie.

"[These theories] represent the mind as a passive conduit of other purposes than those the mind ascribes to itself. It reiterates that essential modernist position, that our minds are not our own".ⁱⁱⁱ

Wat ten tweede samengaat met de uitholling van de geest, zegt Robinson, is de uitholling van de kosmos. Als verwondering of verbijstering over de wereld buiten de mens niets anders is dan het vonken van neuronen of vrijkomen van hormonen, dan is het niet de kosmos zelf die verwondering of verbijstering oproept. Dan is het universum op zich onverschillig, koud en leeg. En aangezien wij zelf ook onderdeel uitmaken van de kosmos, is er dan van onszelf en onze ervaring van de kosmos in wezen niet veel anders te zeggen. Reden voor ontzag en afschuw, voor vreugde en verdriet, voor dankbaarheid en verontwaardiging, voor waardering of afkeuring is er niet in deze antropologie. Uit de kosmos komt geen geest voort met een intentie of bedoeling, met een appèl of normativiteit. Er is dan geen zin.

Tot slot is er een derde gevolg van het moderne denken. Als alle complexe en raadselachtige eigenschappen van het menszijn worden gereduceerd tot simpele eigenschappen die we delen met de rest van de natuur, dan verliezen we als mensen ook onze individualiteit en uitzonderlijkheid. Mozart, Shakespeare en Rembrandt en de briljante werking van hun menselijke geest hebben geen bijzondere plaats in de natuur, laat staan in de kosmos. De scholen van het moderne denken devalueren met andere woorden de potenties en de prestaties en het tekortschieten van de mensheid. Gegeven de werkelijke dynamiek van de menselijke natuur hoeven we er geen hoge dunk van te hebben. Maar als het mensenleven geen bijzondere waarde heeft, dan vraagt het ook weinig of geen respect. Dit betekent nogal wat voor de grondslag van democratie of religieuze tolerantie of de gezondheidszorg *as we know it*.

"To identify sacred mystery with every individual experience, every life, giving the word its largest sense, is to arrive at democracy as an ideal, and to accept the difficult obligation to honor others and oneself with something approaching due reverence".^{iv}

Dat brengt ons weer terug bij de zorg die Robinson heeft voor de beschaving en de menselijkheid. In het onderwijs, in de populaire cultuur, in ons levensgevoel leven deze scholen van het moderne denken voort. Dat is te merken aan de geringe status en zwakke staat van de studie van de mens in onze tijd, de *humanities*. Wat geen nut of effect of functie heeft, heeft immers geen waarde. Maar waarom zouden we niet aan de andere kant beginnen, zegt Robinson, bij het gegeven dat wij onszelf allemaal in de eerste plaats ervaren als een ik, een zelf, een denkende geest. Noem het pragmatisme, noem het common sense, noem het realisme.

Iedereen ervaart de wereld allereerst vanuit de eigen innerlijkheid, het privilege van subjectiviteit. En de geschiedenis van de menselijke cultuur getuigt van de werking en uitingen en studie ervan. Zij pleit anders gezegd voor de herwaardering van de ziel.

Robinson wijst op de bronnen van de *humanities* van voor de moderne tijd, namelijk van het humanisme van de Renaissance en van de Reformatie. Als er ergens kennis genomen wordt van studie van de menselijke ziel, in haar complexiteit, haar uitzonderlijkheid, haar ondoorgrondelijkheid, haar briljante hoogten en tragische diepten, dan daar. Als we dat weer serieus nemen kan in ieder geval recht worden gedaan aan de mogelijkheid dat onze menselijke bestaanswijze ons van al het andere onderscheidt, aan de intuïtie dat het humane niet per definitie illusie en bedrog is, aan de ontzagwekkende intuïtie dat de werkelijkheid meer omvat dan de menselijke kennis ervan, inclusief de mogelijkheid van een geestelijke werkelijkheid die intentie en zin in zich draagt, aan de eerbied voor de waarde het leven van mensen, en afschuw voor missers.

“We need a metaphysics, an uncomfortable parallel reality able to support essential concepts such as mind, conscience, and soul, if we are to sustain the civilization culture and history created for us”.^v

2. INTELLECTUELE CULTUUR VAN DE VERPLEEGKUNDE

Nu naar ons eigen terrein. De laatste generaties is er in de verpleegkunde veel te doen over wetenschappelijke onderbouwing van het handelen. De komst van lectoraten is daarvan een uiting. Als nu de intellectuele cultuur waarin wij leven inderdaad door het moderne denken wordt beïnvloed, zoals Robinson zegt, dan kan ook onderzoek en onderwijs in de verpleegkunde kans lopen vooral gericht te zijn op wat zichtbaar en aantoonbaar is, aan wat effectief en efficiënt is.

Wat waardevol en zinvol of juist ambivalent is aan het verpleegkundig handelen, is dan op zijn best impliciet en op zijn slechtst irrelevant. In de verpleegkunde worden tegenwoordig inderdaad veel empirische studies gedaan, zowel aan universiteiten als aan hogescholen, en hebben kwantitatieve onderzoeken veel aanzien. Medische kennis van fysieke structuren

en processen, en technische handelingen op basis van die kennis blijven onder verpleegkundigen en verpleegkundigen in opleiding inderdaad onverminderd populair.

Nu zegt dit nog niet dat verpleegkundigen in de praktijk van alledag veronachtzamen wat uniek en wonderlijk en de moeite waard is aan degene die verpleegd wordt, noch aan degene die verpleegt. In de persoonlijke relatie is weldegelijk ruimte en aandacht voor individualiteit en innerlijke ervaring en waardigheid. Maar er wordt ook gewezen op een spagaat tussen wat voor veel individuele beroepsbeoefenaars met hun persoonlijke inzet voor medemensen beogen en de manier waarop georganiseerd wordt wat telt als adequate omvang en kwaliteit van zorg. Niet voor niets ervaren veel zorgverleners vandaag de dag *moral distress* omdat ze wel weten wat goede zorg is maar die door hun werkomstandigheden toch niet kunnen leveren. En hierdoor verlaten velen van hen het vak en is er schaarste aan personeel.

Als kwaliteit van zorg neerkomt op goed methodisch handelen en goed methodisch handelen op toepassen van empirische kennis, dan zegt dit inderdaad iets over de intellectuele cultuur van het verpleegkundig vakgebied. In dat geval komen de *humanities* er in verpleegkundig onderzoek en onderwijs bekaaid vanaf. De hoofdredacteur van het tijdschrift *Nursing Ethics* vertelde me eens dat de laatste tijd 90% van de ingezonden artikelen onderzoek in de empirische ethiek betrof. De meta-ethische en normatieve vragen, wat het is dat verpleegkundige behoren te doen of te zeggen, wat het goed maakt en op grond waarvan, raken op de achtergrond van het collectieve bewustzijn en gesprek. Wat in de verpleegkunde dan vanzelfsprekend wordt, wat telt, is voornamelijk functioneel: wat werkt, wat werkt niet, hoe komt dit, hoe verhelpen we dit. Maar wat waardevol of wenselijk is – of het hele plaatje – dat is dan niet meer een kwestie van gezamenlijkheid maar van eigen voorkeur.

Het is lastig te zeggen wat de kip is en wat het ei, maar de verpleegkunde lijkt mij in een visieloos tijdperk terecht gekomen te zijn. Zelf ben ik nog opgeleid met een delta van verpleegkundige begrippenkaders die verpleegkundigen vertellen op welke aspecten van het ziekzijn en het verzorgen van zieken ze hebben te letten en welke taken of rollen ze daarbij hebben. Ik noem Roy, Rogers, Orem, Gordon, Leininger, Watson, Henderson, Neuman, en dan heb ik het nog niet eens over verpleegvisies van eigen bodem.^{vi} Interessant aan deze verpleegvisies is tenminste twee dingen. Ze wortelen zichtbaar in mensvisies en levensvisies die vertellen op welke werkingen en uitingen van het menselijke individu verpleegkundigen hebben te letten, en dat waren allemaal holistische visies. En het zijn nadrukkelijk *verpleegkundige* visies: ontwikkeld door en voor verpleegkundigen, over de specifiek verpleegkundige zorgverlening. Ze kwamen voort uit en gaven vorm aan de intellectuele cultuur van de verpleegkunde. Een van de laatste verpleegkundige auteurs van een op een holistische mensvisie gebaseerde beroepsvisie in ons land was waarschijnlijk mevrouw J.A. van den Brink-Tjebbes.^{vii} Maar haar “verplegingswetenschappelijke optiek” viel alweer in de jaren '80 van de vorige eeuw uit de canon van het verplegingswetenschappelijke klimaat.

Veelzeggend is dat de canon van begrippenkaders die momenteel invloedrijk zijn in de verpleegkunde,^{viii} lang niet allemaal meer of zelfs nog maar weinig door verpleegkundigen zijn ontwikkeld. Vaak gaat het om voor de verpleegkunde bewerkte conceptuele modellen voor handelen in de geneeskunde. Zo is er Evidence Based Practice, ooit ontwikkeld als Evidence Based Medicine en later toegepast op de verpleegkunde.^{ix} Onder het verpleegkundig beroepsonderwijs ligt de blauwdruk van beroepsrollen en beroepscompetenties die is afgeleid van de systematiek genaamd CanMeds, die is ontwikkeld als blauwdruk voor medisch onderwijs en later toegepast op de verpleegkunde.^x Ook het invloedrijke gedachtengoed van de ‘positieve gezondheid’ is ontwikkeld door een arts en is later omarmt in de verpleegkunde.^{xi} Ik noem verder klinisch

redeneren, Advanced Care Planning en Shared Decision Making, ontwikkeld in de geneeskunde, later toegepast op de verpleegkunde.

Beter een goede kopie dan een slecht origineel, natuurlijk, en veel inaugurele redes van mijn collega-lectoren en -hoogleraren laten steevast een kritische toon horen van mensgerichtheid, persoonsgerichtheid, compassie. Maar als bovenstaande visies behoren tot de huidige canon van onderwijs en onderzoek in de verpleegkunde dan zegt dit iets over de intellectuele cultuur van het vak. Dan kunnen verpleegkundigen gaan denken dat het in de zorg om iets anders gaat, iets functioneels en effectiefs, dan waar de individuele hulp-behoevende patiënt of cliënt mee komt, een stukje van haar leven. Dit verlies van visie betekent verlies van eigenheid en zeggingskracht en daadkracht van de verpleegkundige beroepsgroep. Laat verpleegkundigen hun intellectuele cultuur koesteren en verrijken, hun eigen denkwerk doen over hun beroepsidentiteit en opdracht. Het lijkt mij bijvoorbeeld goed om mw. Van den Brink-Tjebbes, de Nederlandse Betty Neuman zeg maar, eerherstel te geven ter gelegenheid van haar honderdste geboortjaar in 2024.

3. LECTORAAT ZORG EN ZINGEVING

We komen nog iets dichterbij huis. De bachelor-opleiding verpleegkunde van Hogeschool Viaa is sinds jaar en dag gebaseerd op de verpleegvisie van Betty Neuman, het Neuman Systems Model.^{xii} Dat leert verpleegkundigen dat ze in het belang van degene van wie de gezondheid wordt bedreigt niet alleen op de lichamelijke, sociale en psychische variabele van het menselijk functioneren moeten letten, maar ook op de ontwikkelingsbepaalde en de spirituele variabele. U begrijpt dat ons lectoraat Zorg en zingeving zijn oorsprong vindt in deze holistische visie. Hogeschool Viaa hecht er als instelling voor bijzonder onderwijs aan om verpleegkundigen er in toe te rusten dat zij ondersteuning kunnen bieden aan patiënten en cliënten die spirituele noden of zingeving behoeften ondervinden. De onderliggende mensvisie – die behoort tot de brede bedding van de traditie waarin

de hogeschool staat – zegt dat verpleegkundigen juist dat aan medemensen verschuldigd zijn: serieus nemen dat ze een innerlijk leven hebben waarin ziek-zijn en verzorgd weergalmen. Het is niet toevallig een traditie die uit de Reformatie stamt.^{xiii}

Het lectoraat Zorg en zingeving, verbonden aan de Academie Health Care van Hogeschool Viaa, is een team van docenten die beroepskennis ontwikkelen om de beroepspraktijk en het beroepsonderwijs te ontwikkelen. Het is in 2008 aangevangen door mijn voorganger Rene van Leeuwen.^{xiv} Hij sloeg een brug tussen onderzoek naar ‘spiritual distress’ en onderzoek naar ‘spiritual wellbeing’ in de verpleegkunde door te onderzoeken welke competenties verpleegkundigen nodig hebben patiënten en cliënten te helpen van het eerste naar het laatste te komen. Deze competenties blijven centraal staan in de richtingen waarin het onderzoek in de toekomst gaat. Zo is er het nodige onderzocht aan verpleegkundige competenties in het algemeen. In de nabije toekomst willen wij ons verder specialiseren op het gebied van zingeving in de geestelijke gezondheidszorg en in de eerste lijn c.q. thuiszorg. Bovendien is er het nodige onderzocht op het gebied van het methodisch handelen als intake, signalering en verwijzing, en zal in de nabije toekomst aandacht uitgaan naar implementatie en beleid aan de ene kant, en aan de andere kant de persoonlijke eigenschappen en handelingsbereidheid van verpleegkundigen om daadwerkelijk over te gaan tot het geven van aandacht aan zingeving. Ook staan op de onderzoekagenda interprofessioneel werken met het sociale en educatieve domein, intercultureel werken, en ethische, maatschappelijke en historische aspecten.

Ik kijk er in mijn nieuwe positie naar uit samen te werken met jullie, collega’s en samenwerkingspartners in het werkveld, studenten en docenten van de hogeschool, medeonderzoekers en lectoren binnen en buiten de hogeschool, en niet in de laatste plaats de docent-onderzoekers in de kenniskring van het lectoraat waarmee u kennis hebt kunnen maken in de workshops van vanmiddag. Ik dank u allen en het

bevoegd gezag van deze hogeschool voor het in mij gestelde vertrouwen om dit te helpen mogelijk maken.

4. BESLUIT

Nog eenmaal terug naar Marilynne Robinson. Zij beschrijft in haar essays hoe de Puriteinen, nazaten van de Reformatie in de vroege geschiedenis van de Verenigde Staten, een belangrijke invloed hadden op de verspreiding van gelijkberechtiging van burgers, zoals afschaffing van de slavernij, de invoering van vrouwenkiesrecht, en milde regelgeving op het gebied van strafrecht en economie.^{xv} Zij vertelt dat deze Puriteinen in de achttiende en negentiende eeuw met de “frontier” meetrokken naar het westen en daar hun opleidingsinstituten stichtten. De inwoners van deze plattelandsstaten in het midden van de V.S. maakten de oprichting en instandhouding van deze universiteiten en *colleges* financieel mogelijk. Opmerkelijk is dat deze boeren, burgers en buitenlui niet van deze instituten verlangden vooral betere boeren, bedrijfsleiders of bankiers af te leveren of, als het om Viaa zou gaan, betere leerkrachten, verpleegkundigen, sociaal werkers of kerkelijk werker. Zij verwachtten van deze instituten dat zij de bestudering van de cultuur en de beschaving van de mensheid mogelijk maken: de *liberal arts*, de *humanities*, de *life of the mind*. Daar werd les gegeven in de klassieken, theologie en filosofie, geschiedenis en taal- en letterkunde.^{xvi} Want zij beseften, zonder kennis van de unieke en briljante prestaties en problemen van de mensheid geen inzicht in en waardering voor de humaniteit van de samenleving. Hun hogeschool moest de intellectuele cultuur, haar klassieke en humanistische en religieuze traditie koesteren, als doel in zichzelf, los van het nut voor de beroepsopleidingen.

Welnu, zoals de oude Puriteinen zorg droegen voor *liberal arts* in het wilde westen, zo pleit ik voor *humanities* in de verpleegkunde. Niet alleen aan Viaa. Nederlandse hogescholen met een hbo-v hebben hun lectoraten op het gebied van de verpleegkunde, en Nederlandse universiteiten met een academisch ziekenhuis hun leerstoelen in de verplegingswetenschap. Nu die er zijn, pleit ik er tot

slot voor dat er ook leerstoelen en lectoraten komen op het snijvlak met de geesteswetenschappen: geschiedenis van de verpleegkunde, filosofie van de verpleegkunde, psychologie van de verpleegkunde, sociologie van de verpleegkunde, kunst en literatuur van de verpleegkunde, de theologie van de verpleegkunde, en de ethiek van de verpleegkunde.

- i Robinson M (1998). The Death of Adam. Essays on Modern Thought. New York: Picador, p. 4.
- ii Robinson M (2015). The Givenness of Things. Essays. London: Virago Press, p. 14.
- iii Robinson M (2010). Absence of Mind. The Dispelling of Inwardness from the Modern Myth of the Self. New Haven: Yale University Press, p. 71.
- iv Robinson M (2012). When I Was a Child I Read Books. London: Virago Press, p. xiv.
- v Robinson M (2018). What Are We Doing Here? Essays. New York: Picador, p. 204.
- vi Alligood M & Tomey A, ed. (2010). Nursing theorists and their work. Maryland Heights: Mosby-Elsevier'; Bruggen H van der (1989). De delta van de Nederlandse verpleging. Lochem: De Tijdstroom.
- vii Brink-Tjebbes JA van der (2004). Verpleging naar de maat. Een verplegingswetenschappelijke optiek (2e ed.). Lochem: De Tijdstroom.
- viii Lambregts J & Grotendorst A, red. (2012). Leren van de toekomst Verpleegkundigen & Verzorgenden 2020. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- ix Sackett D, Rosenberg W, Gray J, Haynes R, Richardson W (1996). Evidence based medicine: what it is and what it isn't. BMJ 312 :71 doi:10.1136/bmj.312.7023.7; Hoegen P, Verhoef J, Munten G, Kuiper C (2020). Evidence-based practice voor verpleegkundigen (5e druk). Gezamenlijke, geïnformeerde besluitvorming. Amsterdam: Boom uitgevers.
- x <https://www.royalcollege.ca/rcsite/canmeds-e>; Lambregts J, Grotendorst A & Merwijk C van, red. (2015). Bachelor of Nursing 2020. Een toekomstbestendig opleidingsprofiel 4.0. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum.
- xi Huber M, van Vliet M, Giezenberg M et al. (2016). Towards a 'patient-centred' operationalisation of the new dynamic concept of health: a mixed methods study. BMJOpen 2016;5:e010091.
- xii Neuman B & Fawcett J (2011). The Neuman Systems Model (5th ed.). Upper Saddle River, NJ: Pearson; Merks M & Verberk F, red. (2021). Verpleegkunde volgens het Neuman Systems Model. Vertaling en bewerking voor de Nederlandse praktijk. Assen: Van Gorcum.
- xiii Zie ook Cusveller B (2021). Naar behoren. Wijsgerige ethiek in de neocalvinistische filosofie. Amsterdam: Buijten & Schipperheijn.
- xiv Leeuwen R van, Leget C, Vosselman M (2021). Zingeving in zorg en welzijn (2e druk). Amsterdam Boom uitgevers.
- xv Robinson M (2012). When I Was a Child I Read Books. London: Virago Press, p. 74, 177-179.
- xvi Robinson M (2018). What Are We Doing Here? Essays. New York: Picador, p. 29-30

Wat doet het lectoraat Zorg en Zingeving?

Het lectoraat Zorg en Zingeving onderzoekt de bezieling van zorgvragers en zorgverleners.

In jouw werk als zorgverlener staat de mens centraal. En ziekte kan diep ingrijpen op het leven van jouw patiënt. Er zijn dan levens- of zingevingsvragen die ook op je pad komen als zorgverlener. Het verlenen van goede zorg betekent dat je daar als professional aandacht voor hebt. Tegelijk is zingeving ook vaak de motivatie van de zorgprofessional. Hoe voed jij deze motivatie? Wat kom je tegen in je dagelijkse werk waardoor de motivatie onder druk komt te staan?

Het lectoraat Zorg en Zingeving verricht praktijkgericht onderzoek en draagt met de resultaten bij aan het ontwikkelen van mensgerichte zorg in de praktijk van de zorgverlening en de ontwikkeling van het onderwijs op dat gebied. Het lectoraat levert met haar werk een bijdrage aan de missie van Hogeschool Viaa die is samengevat in de slogan 'Als je gelooft in je werk'. Hiermee onderstreept zij het belang van de aandacht voor bezieling in de ontwikkeling van de beroepspraktijk en de vorming van professionals.

Het lectoraat werkt aan de volgende onderzoekslijnen:

- **Persoon en zingeving**
hierbij gaat het om de ontwikkeling van de attitude van zorgverleners ten opzichte van de zingeving van zorgvragers en de wijze waarop zij met zorgvragers daarover communiceren.
- **Praktijk en zingeving**
hierbij gaat het om de aandacht voor zingeving in het methodisch zorgproces van mensgerichte zorg.
- **Perspectief en zingeving**
hierbij gaat het om de aandacht voor zingeving in beleidsontwikkeling en kwaliteitszorg in zorginstellingen.

Wij werken graag voor

- Beleidsmakers in de zorg
- Professionals in de zorg
- Docenten Health Care
- Studenten Health Care

Op onze website vind je meer informatie, interessante onderzoeken en projecten rondom zorg en zingeving. Scan de QR-code hiernaast om meteen een kijkje te nemen. Of ga naar <https://www.viaa.nl/lectoraat-zorg-en-zingeving/>

lectoraat-zorg-en-zingeving-hogeschool-viaa

@zorgzingeving

Wie is het lectoraat Zorg en Zingeving?

BART CUSVELLER

b.cusveller@viaa.nl

Bart Cusveller voltooide de hbo-verpleegkunde aan de Christelijke Hogeschool Ede en studeerde Wijsbegeerte aan de Vrije Universiteit Amsterdam. Hij was van 1991 tot 2006 wetenschappelijk medewerker van het Prof.dr. G.A. Lindeboom Instituut, een centrum voor medische ethiek. In 2004 promoveerde hij aan de Universiteit van Leiden op een wijsgerig proefschrift over levensbeschouwing en verpleegkunde. Tussen 2003 en 2015 was hij docent Ethiek aan de hbo-verpleegkunde van de Christelijke Hogeschool Ede, waarvan de laatste vijf jaar als lector Verpleegkundige beroepsethiek. Sinds 2015 is hij als docent aan de hbo-verpleegkunde en als onderzoeker in het lectoraat Zorg en zingeving verbonden aan Hogeschool Viaa, en sinds 2021 als lector Zorg en zingeving.

ALIZA DAMSMA-BAKKER

a.damsma@viaa.nl

Aliza Damsma-Bakker studeerde Verplegingswetenschap aan de Universiteit Utrecht en Onderwijskunde aan de Universiteit van Amsterdam. Na werkzaam te zijn geweest als algemeen verpleegkundige in de AGZ en wijkverpleegkundige, werd zij werkzaam als docent verpleegkunde en later ook als onderwijskundig adviseur bij de opleiding Verpleegkunde van de Hogeschool Viaa. Vanuit haar ervaring in de praktijk en haar huidige werkzaamheden als onderzoeker van het lectoraat Zorg en Zingeving van dezelfde hogeschool is haar promotieonderzoek voortgekomen. De titel van haar proefschrift luidt: *Speaking of what matters most. The spirituality and the spiritual needs of Dutch children with a chronic condition.*

Aliza is voornamelijk betrokken bij onderzoeken die betrekking hebben op de professionele praktijk. Zowel in het verpleegkundig als interdisciplinair domein heeft ze ervaring met kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethodieken en diverse vormen van onderzoek zoals actieonderzoek. Onderzoeksprojecten die praktijk, onderzoek en onderwijs direct aan elkaar verbinden maken haar enthousiast.

HENK STULP

h.stulp@viaa.nl

Henk heeft Ontwikkelingspsychologie gestudeerd aan de RijksUniversiteit Groningen, met als bijvak Kinder- en Jeugdpsychiatrie. Dit heeft hij afgerond in 1988. Vanaf toen tot nu toe is hij altijd als psycholoog, en later ook als GZ-psycholoog, werkzaam geweest in de (eigen) praktijk. En is hij als docent psychologie verbonden geweest aan wat nu Viaa heet, bij de opleidingen HBO-V, SPH en MWD; nu alleen nog bij Social Work. Als onderzoeker verbonden aan het lectoraat Zorg en Zingeving is hij in 2021 gepromoveerd op het meten van impliciete Godsrepresentaties.

Henk is momenteel voor het lectoraat Zorg en Zingeving en voor het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken bezig met de opzet en uitvoering van een postdoconderzoek met als titel "Zingeving de basis". Zoals deze titel al doet vermoeden, gaat het hier om de vraag hoe in het hulpverlenend handelen zingeving meer centraal kan komen te staan bij de planning, uitvoering en evaluatie van de hulpverlening, toegespitst op mensen met psychiatrische problematiek.

JOANNE LASSCHE-SCHEFFER

j.lassche@viaa.nl

Joanne Lassche-Scheffer heeft na de opleiding tot verpleegkundige (Albert Schweitzerziekenhuis te Dordrecht) en de opleiding Gezondheidswetenschappen (Maastricht) ervaring opgedaan als verpleegkundige in de wijk en binnen verschillende zorginstellingen. Na een jaar als docent verpleegkunde te hebben gewerkt op de Gereformeerde Hogeschool, heeft zij bijna 8 jaar gewerkt als docent zwangerschapsbegeleiding bij een thuiszorginstelling, naast invalwerk als docent verpleegkunde. Sinds 2013 werkt Joanne als docent verpleegkunde bij de Academie Health Care van inmiddels Hogeschool Viaa. In haar werk als docent houdt Joanne zich bezig met allerlei geïntegreerde vakken binnen verpleegkunde. Aandachtsgebieden zijn hierbij verpleegkundige zorg rondom zwangerschap, kinder- en jeugdverpleegkunde, het Neuman Systems Model en (de laatste jaren op) onderzoekbegeleiding van studenten.

Joanne werkt momenteel aan twee onderzoeksprojecten. Zij is betrokken bij een internationale onderzoeksgroep, die zich bezig houdt met onderzoek naar een assessment tool voor studenten verpleegkunde en verloskunde om spiritual care competenties te meten (SEP). Daarnaast is zij samen met het Centrum voor Samenlevingsvraagstukken betrokken bij de uitvoering van het project Samen in Beweging dat betrekking heeft op leefstijl bij kwetsbare groepen. Eerder heeft zij meegewerkt aan het Postdoc project van Bart Cusveller over professionele integriteit. Vanuit de gecombineerde rol van zowel docent als onderzoeker geeft zij colleges binnen de Academie Health Care over onderzoeks- en zingevingsgerichte onderwerpen.

ANITA ZANDBERGEN-TEN HAM

a.zandbergen@viaa.nl

Anita Zandbergen-ten Ham werkt sinds 2013 als docent bij de opleiding Health Care van Hogeschool Viaa. Na de Inservice-opleiding tot A-verpleegkundige (Meander Medisch Centrum te Amersfoort), de opleiding Management in de gezondheidszorg (Hogeschool van Utrecht), de bachelor pedagogische wetenschappen en de master Orthopedagogiek aan de Universiteit van Amsterdam heeft zij ervaring opgedaan met werken als verpleegkundige in verschillende ziekenhuizen en als gedragsdeskundige in de zorg voor mensen met een verstandelijke beperking. In haar werk als docent houdt Anita zich bezig met verschillende geïntegreerde vakken binnen verpleegkunde en de coördinatie en ontwikkeling van de minor Zorg om Kind en Jeugd. Aandachtsgebieden zijn hierbij verpleegkundige zorg rondom Kind en jeugd en zorg voor mensen met een verstandelijke beperking.

Anita is binnen het lectoraat Zorg voor zingeving betrokken bij een aantal projecten. In de eerste plaats maakt zij, als onderzoeker, deel uit van het project Zorg voor Zingeving in de thuissituatie. Een project dat zich richt op interprofessionele samenwerking op het gebied van geestelijke verzorging in de thuissituatie. Daarnaast werkt zij, samen met onderzoekers van de lectoraten Centrum voor Samenlevingsvraagstukken en Goede onderwijspraktijken aan het project Samenwerken aan preventie en normalisatie rond het jonge kind, wat zich richt op versterken en verbeteren van wijkgericht werken.

ANNEMIEK DE JONGE

a.dejonge@viaa.nl

Annemiek de Jonge is theoloog. Ze studeerde theologie aan de Theologische Universiteit Kampen met een specialisatie in missiologie en gemeenschapsofbouw. Tijdens haar afstudeeronderzoek begon ze aan een baan als jeugdwerkadviseur bij de YMCA-Noord Oost. Ze werkte freelance als adviseur gemeenteopbouw voor het Steunpunt gemeenteopbouw (het huidige Kerkpunt) tot ze in 2008 in dienst kwam bij Hogeschool Viaa als accountmanager, docent en onderzoeker. Binnen de hogeschool is Annemiek momenteel curriculum-coördinator van de opleiding Theologie, zit ze in de curriculumcommissie van de academie Social Work en Theologie en is ze als senior-onderzoeker verbonden aan het lectoraat Zorg en Zingeving van de hogeschool. In 2022 is Annemiek gepromoveerd op een onderzoek naar soteriologische en ecclesiologische opvattingen van practitioners binnen evangelicale missionaire gemeenschappen.

Annemiek houdt zich vooral bezig met onderzoek naar persoonlijke zingeving van zorgverleners en cliënten. Daarnaast initieert Annemiek praktijkonderzoeken voor studenten theologie, en begeleidt ze (master)studenten tijdens hun eindonderzoek. Binnen het lectoraat is Annemiek momenteel verantwoordelijk voor de acquisitie.

LAURA BUNING

l.buning@viaa.nl

Laura Buning heeft de opleiding tot HBO-verpleegkundige afgerond en aansluitend Gezondheidswetenschappen - Internationale Volksgezondheid gestudeerd aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. In de jaren daarna heeft zij als verpleegkundige en gezondheidswetenschapper bijgedragen aan de lokale volksgezondheid (infectieziektebestrijding) en bijgedragen aan verschillende projecten in ziekenhuizen in het oosten van het land. Sinds zeven jaar is Laura werkzaam als docent aan de academie Health Care van Viaa en is zij kenniskringlid van Lectoraat Zorg& Zingeving.

Als onderzoeker is Laura betrokken bij verschillende onderzoeksprojecten op het gebied van interprofessionele samenwerking rondom geestelijke verzorging in de eerstelijns zorgverlening.

Lectoraat Zorg en Zingeving

Wil je meer weten over het lectoraat Zorg en Zingeving? Neem dan contact met ons op via het secretariaat:

Moniek Zantinge & Nelleke Knol-Horst
Hogeschool Viaa
t.a.v. KennisOffice
Postbus 10030
8000 GA Zwolle

www.viaa.nl/lectoraat-zorg-en-zingeving/
E-mail: onderzoek@viaa.nl

[lectoraat-zorg-en-zingeving-hogeschool-viaa](#)

[@zorgzingeving](#)

Als je gelooft in je werk!